

## **Maikuu ilm on alati pirtsakas olnud**

Läbi aegade oleme oodanud kevadkuul – mais – saanud tunda nii parajat külma kui ka troopilist kuuma, nii põuda kui üleujutusi, lund, päikest ja äikest.

### **AIN KALLIS**

klimatoloog

Seekordne mai on suve nägu.

Käes on mai. Loodus on ärganud talveunest, kõikjal tärkab elu. Kevad! Kui palju mälestusi toovad endaga kaasa kevad ja maipäevad, panevad mõtteid mölgutama oma nooruspäevist, tööst, 1. mai pühitsemisest. On ju esimese maiga seotud ühiskonna kõige eesrindlikuma klassi, töölisklassi võitlus, esimene mai on tööliste püha, nende võitlusjõudude ülevaatuse päev.

Nii kirjutati Rahva Hääles 1958. aastal. Kümmeaastat varem ilutsesid Paide lasteaias tädi Miia maalitud meeldejäädav plakatid: “Meie maa on suur ja lai nagu 1. mai” ning “Suurte tähtedega maalin – tervitan Sind, onu Stalin!”

“Seltsimees-laste” loosungid erinesid kõvasti noorte brittide vemmalvärssidest: “Hooray, hooray – / the first of May! / Outdoor sex / begins that day!” (“Hurraa – esimene mai! Vabaõhuseks algab sel päeval!”)

### **Maikuu, suur toomepuu...**

Aastal 1573 sai maikuuks lausa mööda jääd Rootsi minna, aastal 1800 oli Porkunis lumi maas veel mai keskel.

Möödunud sajandi kuuekümnendatel kirjutas Tartu leht: “... mättad ja põllud juba kuivavad – seemendama, seltsimehed!” Põllumeestele ja aednikele on maikuu ilmastik teadagi väga oluline, sest mulla temperatuurist sõltub külviaeg. Ja mitte ainult soojusest. Õigel ajal, s.t toomingate õitsemise aegu maha pandud kartul võib liigniiskuses mädaneda või siis kuumas tuhkkuiwas mullas krimpsu küpseda.

Kui sirvida ilmakroonikat (“Eesti kliima minevikus ja tänapäeval”, 2013), jääb mulje, et siinmail on lehekuu enamasti karm olnud. Näiteid: aastal 1573 sai maikuuks lausa mööda jääd Rootsi minna, aastal 1800 oli Porkunis lumi maas veel mai keskel. Vaid harva kirjutati: “1827. aasta mai oli harjumatult ilus!”

Mis noist ammustest aegadest rääkida – ka eelmisel sajandil esines talviseid kevadeid: 1924. aastal oli Jõhvis 5. mail 19 cm lund, Vormsi saarel aga möödeti kuu esimese dekaadi keskmiseks lume kõrguseks koguni 35 cm!

Viimastel aegadel on maikuu lumesadusid nähtud aastail 1974, 1975, 1978, 1980, 1999, 2004, 2007. Ilmalukku jääb erakordne mai lõpp 1975. aastal: 17. kuupäeval oli Tartus sooja 28,7 kraadi, loodus jõudis kalendrist ette ligi kaks ja pool nädalat.

Siis tuli krahh. 27. mail algasid tugevad öökülmad (2 cm kõrgusel maapinnast –2,6°), 29. kuupäeval tuli Kesk-Eestis maha 5–10 cm paksune lumevaip. Põldudel hävisid kartulipealsed, aedades lilled...

## **Suvi algab mais. Vahel**

Muidugi kliimaatiline suvi, kui ööpäeva keskmine temperatuur püsivalt ületab +13°. Keskmiselt algab see oodatud aeg Võrumaal 26. mail, jaheda mere rannikul aga 2.–12. juunil.

Tänavu saabusid suveilmad mandril 7. mail. Nädalaga kerkisid soojanäidud väga kõrgele (Kuusikul 30,5°), ultraviolettkiirguse indeks lähenes viiele. Kuna kuu alguse nõrkadest sadudest polnud mulda suurt alles jäänud, algas Mandri-Eestis põuane, väga kõrge tuleohuga periood.

Põuailmingud lehekuul pole mingi harukordne nähtus, seda on esinenud sajandeid. Kõige kuivem on mai olnud vast 1918. aastal, kui Tartus mõõdeti 31 päevaga vaid 2 mm sademeid. (Võrdluseks: maksimaalne kuu sajukogus Tartus on olnud 140 mm aastal 1927.)

Põuased olid ka aastad 2002, 2006, 2008, 2009.

Maikuu on olnud nii kuum (Tartu keskmine kuutemperatuur 15,8° kaugel 1906. aastal, viimati 14,9° 2013ndal ja 14,1° 2016. aastal) kui väga külm (hiljutine 1999. aasta mai 8,1 kraadiga).

## **Milline on siis n-ö normikohane, s.t keskmine Eesti maikuu?**

Eesti Ilmateenistuses arvatud normid aastaist 1981–2010 näevad ette, et kuu keskmine kogu riigi kohta on 10,4 kraadi, soojem ala on Võrumaa (11,9°), jahedaim Hiiumaa lääneosa (8,7°). Sademeid peaks tulema 42 mm, enim Tartumaal (55 mm), vähem Virtsu kandis (30 mm).

Mai on juba päris korralik tegija, nagu nüüd tavatsetakse öelda, ka äikese, rahe ja tornaadode osas. Näiteks 2000. aasta 29. mail tekitas vägev rahe väga suuri kahjustusi Kesk-Eestis, jäätükkide läbimõõt oli toona lausa 5–7 cm. 18. mail 1934 lõi aga Sänna külas Võrumaal “üks rahemuna proua L. Kangertil pää lõhki. Lõök oli nii tugev, et proua minestas”, kirjutas Võrumaa Teataja.